

Data wpływu/Received: 5.09.2019
Data przyjęcia do druku/Accepted for printing: 4.12.2019
Data publikacji/Published: 29.12.2019
Licencja/License: CC BY-SA 4.0

BARBARA LULEK

Wspólna edukacja rodziców, uczniów i nauczycieli w ramach projektu „Twórcze dzieci – w poszukiwaniu indywidualności”*

Education of Parents, Students and Teachers in the Framework of the Project „Creative Children – Searching for Individuality”

ORCID: 0000-0003-3914-6720, doktor, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Zakład Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań Edukacyjnych, Polska

Streszczenie

Edukacja człowieka prowadzi do zmieniania i rozwijania możliwości, zdolności oraz predyspozycji uczącego się na skutek oddziaływań formalnych i nieformalnych. Uczestniczące w niej jednostki i grupy wchodzą ze sobą w liczne interakcje, poznając sposoby myślenia i działania innych. W tak określonej przestrzeni edukacyjnej budowane są więzi społeczne – podstawowy wyznacznik integracji i współpracy podmiotów. W procesie edukacji dziecka niewątpliwie uczestniczą dwa podstawowe środowiska wychowawcze: rodzinne i szkolne. Dziecko, będąc częścią każdego z nich, próbuje odnaleźć się w złożonych relacjach społecznych. Niestety, nie zawsze rodzice i nauczyciele kierują się zbliżonymi wartościami i preferują zbieżne cele edukacyjne. Dlatego też opracowano projekt „Twórcze dzieci – w poszukiwaniu indywidualności”, którego celem jest rozwijanie kompetencji dzieci 7-letnich oraz wspólne uczenie się nauczycieli i rodziców. Na tej bazie podjęto próbę budowania zaufania społecznego i kooperacji pomiędzy wymienionymi podmiotami. Niniejsze opracowanie przedstawia założenia projektu oraz sposoby jego realizacji.

Słowa kluczowe: rodzice, nauczyciele, dzieci, wspólnota, zaufanie, twórczość

Abstract

On account of formal and informal influence, human education changes and develops opportunities, abilities and predisposition of a person learning. Individuals and groups participating in education enter numerous interactions getting to know other people's way of thinking and acting.

* Artykuł oparty jest na realizowanym przez autorkę opracowania autorskim projekcie finansowanym przez NCBiR „Twórcze dzieci – w poszukiwaniu indywidualności” (nr projektu POWR.03.01.00-IP.08-00-UMO/17).

Social bonds built in such a determined educational space, become basic determinant of subjects' integration and cooperation. Undoubtedly, there are two basic environments involved in the process of child's education, i.e. family and school. Being an element in both environments, the child struggles to understand complex social relations. Unfortunately, parents and teachers often present different values and distinct educational goals. That is why „Creative children – searching for individuality” project was created. Its aim is to develop 7-year-old children competence, as well as collaborative education of teachers and parents. This base in an attempt to build community trust and cooperation between parties mentioned. Present study features project's out come and how it was implemented.

Keywords: parents, teachers, children, community, trust, creativity

Wstęp

Edukacja jest wieloczynnościowym procesem przyczyniającym się do rozwoju człowieka (Kwieciński, 1990, s. 10), którego znamioną cechą jest tworzenie, przekształcanie, uzupełnianie i poszukiwanie. Im bardziej program działania jest niestereotypowy, nie do końca określony, niejako zadany wraz z sytuacją, tym efektywność wymienionego procesu jest wyższa (Kwiatkowska, 2003, s. 215). Sprzyja takiemu stanowi zaangażowanie podmiotów z otoczenia, zwłaszcza rodziców, we współkreowanie czynności dydaktycznych.

Osiągnięcie wspólnotowości środowiska rodzinnego i szkolnego nie zawsze jest możliwe, gdyż jak pisze Segiet (2013, s. 108), na przeszkodzie do jej realizacji stoi subiektywne ujęcie edukacji z perspektywy rodziców, nauczycieli i uczniów, konieczność uporania się z problemami podmiotowości w edukacji oraz dzielenia się za nią odpowiedzialnością. Nie zawsze pojawia się zatem w procesie edukacji u nauczycieli humanistyczna orientacja prorodzinna. Jej miejsce zastępowane jest układem relacji opartym na ortodoksji, heterodoksji czy heterogeniczności (Kwieciński, 1994, s. 15–25). Spotkania edukacyjne rodziców, uczniów i nauczycieli ograniczane mogą być do sformalizowanych relacji wyznaczanych przez regulacje prawne. W takim układzie wspólne działania wymienionych grup sprowadzają się do biurokratycznego działania opartego na nakazach, zakazach i ustalonych procedurach. Korzystniejszym rozwiązaniem jest odejście od sformalizowanego układu relacji na linii rodzice–nauczyciele w procesie kształcenia i wychowania na rzecz poszukiwania nowych rozwiązań, podejmowania prób łączenia edukacji równoległej, nieszkolnej z edukacją szkolną. Rodzi to szeroki zakres możliwości, których skrajne bieguny wyznaczają: elastyczności działań oraz usztywnienie aktywności związane z rozbudowaniem spektrum zasad i obowiązujących procedur. Kolejny wariant łączy się funkcjonowaniem w edukacji wielości i intensywnej zmienności proponowanych rozwiązań. Generuje to brak stabilności i trudności w odnalezieniu właściwych relacji z rodzicami niekiedy biernymi, roszczeniowymi, podporządkowanymi, nadaktywnymi czy krytykującymi rozwiązania proponowane przez szkołę.

W efekcie tak złożonych relacji pomiędzy rodzicami i nauczycielami pojawiają się różne przejawy współdziałania odwołujące się do znanych i utrwalonych tradycją rytuałów działania rodziców w szkole, dążenia do zachowania *status quo* czy chęci dokonywania zmian na linii rodzina–szkoła. Działania rytualne rodziców łączą się z ich formalną, wyznaczoną regulacjami prawnymi aktywnością podejmowaną w ramach rady rodziców. Taka aktywność nawiązuje do symbolicznej wartości, jaką jest obecność rodziców w edukacji dziecka. Dostrzec jednak należy trudności w wyznaczaniu nowych celów i realizacji zadań, co sprzyja stagnacji oraz dążeniu do zachowania obecnego stanu rzeczy (Theiss, 2012, s. 64). To swego rodzaju akomodacja, niekiedy uzupełniana inercją (Kawula, 2005, s. 233). Najkorzystniejsze działania rodziców w procesie edukacji łączą się z ukierunkowaniem na przetwarzanie teraźniejszości i kreowanie przyszłości. Taki stan pozwala na odkrywanie predyspozycji, możliwości i sił jednostek i grup (Radlińska, 1935) zaangażowanych w realizację wartości zarówno w wymiarze indywidualnym – dobra dziecka, jak i społecznym – współpracy na rzecz społeczności szkolnej. Chodzi o budowanie kultury zaufania, która scala wspólnoty, a oparta jest na przekonaniu o systematycznym, bezinteresownym i altruistycznym zaangażowaniu uczestniczących podmiotów w działaniu.

Założenia projektu

Przystępując do opracowania projektu, kierowano się przesłankami, iż człowiek w swych działaniach kieruje się wartościami, tym, co cenne, ważne, za takie uważane, oraz wynikami badań, które jasno określały, że wśród wielu wartości rodzice jako najistotniejszą z nich uznają dziecko i jego dobro (Lulek, 2015, s. 108–126). Jednak kierowanie się tylko dobrem samej jednostki nie oznacza otwartości na współdziałanie z innymi (nauczycielami i rodzicami) w realiach szkolnych, a nawet w niektórych przypadkach stanowić może istotne jego ograniczenie. Prowadzi bowiem do nieufności i braku solidarności z innymi, na rzecz zamykania się w partykularnych interesach własnych. Jedynie zbudowanie obszarów zaufania prowadzi do szerszej kooperacji (Lulek, 2010, s. 64).

Dlatego też opracowano projekt skierowany do dzieci w wieku 7 lat oraz ich rodziców i nauczycieli, którego celem jest rozwijanie kreatywności, innowacyjności oraz krytycznego myślenia odbiorców działań. Tak określone cele uszczegółowiono, wskazując, iż w ramach realizowanych zajęć podjęte zostaną oddziaływania z obszaru rozbudzania ciekawości poznawczej, stymulowania intelektualnego, aksjologicznego i społecznego rozwoju dziecka, inspirowania do twórczego myślenia i rozwijania zainteresowań oraz pasji, a także zapoznania ze środowiskiem akademickim jako miejscem naukowego oglądu rzeczywistości. Cele realizowane są w postaci dodatkowych zajęć dla dzieci.

U podłoża projektu leżało przekonanie, że próba łączenia nurtu edukacji formalnej i nieformalnej, angażowania w proces edukacji dzieci, rodziców i nau-

czycieli, w tym nauczycieli akademickich, stanie się obszarem budowania zaufania społecznego, poszerzania i scalania więzi społecznych, a tym samym przyczyni się do podejmowania kooperacji.

W projekcie wsparciem objętych jest 468 dzieci 7-letnich (uczniów I klasy szkoły podstawowej i 7-latków uczęszczających do przedszkola). Są to uczniowie z krośnieńskich szkół podstawowych: Szkoły Podstawowej nr 5 im. Jana Pawła II, Szkoły Podstawowej nr 6 im. Janusza Korczaka, Szkoły Podstawowej nr 7 im. kardynała Stefana Wyszyńskiego, Szkoły Podstawowej nr 8 im. Dar Górników, Szkoły Podstawowej nr 10 im. kpt. Stanisława Betleja, Szkoły Podstawowej nr 14 z Oddziałami Sportowymi i Integracyjnymi im. Polskich Olimpijczyków, Szkoły Podstawowej nr 15. Ponadto udział w projekcie biorą przedszkolaki z Miejskiego Przedszkola nr 5 w Krośnie oraz Przedszkola Niepublicznego Zgromadzenia Sióstr św. Józefa w Krośnie. W trakcie realizowanych zajęć na uczelni obecni są nauczyciele uczniów i przedszkolaków oraz zainteresowani rodzice.

Cykl 5 spotkań po 2 godz. dydaktyczne z dziećmi 7-letnimi o charakterze warsztatowym realizowany jest w 4 zasadniczych blokach związanych z eksperymentowaniem, rozwijaniem twórczości plastycznej i muzycznej, literaturą dla dzieci. Projekt jest realizowany od 1 września 2018 r. do 30 czerwca 2020 r. w 4 edycjach. Obecnie zamknięto 2 edycje projektu, w których uczestniczyło ogółem 306 uczniów.

Zajęcia oferowane dzieciom i rodzicom

Jak wspomniano powyżej, w ramach realizowanego projektu dzieci uczestniczą w 4 blokach zajęć tematycznych. W ramach każdego bloku realizowanych jest 5 spotkań po 90 minut. Są to:

1. *W słońcu i deszczu. O poszukiwaniu tęczy i eksperymentalnym poznawaniu świata.* To zajęcia zapraszające do eksperymentalnego poznawania otaczającego świata przyrody. Skąd się bierze tęcza? Jak zwizualizować obieg wody w przyrodzie? Czy dźwięk jest falą? Jak się rozchodzi dźwięk? Dlaczego można grać na kieliszkach? Czego potrzebują rośliny do życia? Czy można oszukać wzrok? To tylko wybrane zagadnienia tworzące spójny program kształcenia z zakresu wiedzy przyrodniczo-matematycznej, w ramach których dzieci eksperymentują, stawiają hipotezy i rozstrzygają o ich prawdziwości, m.in. same potrafią wywołać tęczę, wyjaśnić zjawisko napięcia powierzchniowego, znają pojęcie gęstości cieczy i właściwości wody.

2. *Pisanie na wodzie i nie tylko...* Cykl zajęć pozwalających na kształcenie zdolności do przekładania przez dzieci 7-letnie słów na obrazy, budowanie u uczestników zdolności do tworzenia kompozycji, symbolu, a także odczytywania znaczeń symbolicznych. Dziecięca wyobraźnia mierzy się plastycznie z tematami: „Sny drzew”, „Gdy zamykam oczy”, „Miasto marzeń”, „Kosmiczna

kraina”, „Papierowe cuda”, „Straszczek-rozśmieszaczek”, „Autoportret (portret) z ... motylem, ptakiem, kwiatem, kotem, psem...”, „Ptasie trele”, „Ptaki dziwaki”. W ramach zajęć tak dobrano tematy, aby zawierały moment zaciekania, by pobudzały emocjonalne zaangażowanie dziecka oraz uruchomiły jego wyobraźnię. Do tak określonych celów zajęć zostały zastosowane odpowiednie techniki plastyczne, zwłaszcza te, które stanowią dla dzieci wyzwanie do twórczego uzupełniania gotowych, lecz niedookreślonych kompozycyjnie i tematycznie kompozycji plastycznych, w tym dekalkomania, mokre w mokrym, kleksografia, akwografia i kolaż. To zajęcia pozwalające dzieciom na uczestniczenie w komunikacji artystycznej w roli twórcy, wykonawcy i odbiorcy sztuki.

3. *W świecie grzecznych i niegrzecznych dzieci.* Zajęcia poświęcone innowacyjnemu wprowadzeniu dzieci w świat literatury dla dzieci. W omawianym zakresie dzieci 7-letnie są wprowadzone w świat istotnych i ciekawych dla nich tematów, w tym własnej tożsamości, miejsca, jakim jest dom, rodzajów utworów poetyckich dla dzieci. Zajęcia oparte na wykorzystaniu twórczości Papużyńskiej, Wawilów. Istotne dla tych zajęć jest wykorzystanie utworów do aktywności ruchowej, odbierania utworów całym ciałem, rymowania, chodzenia, skakania, biegania. Zajęcia powiązane z rozwijaniem wyobraźni plastycznej.

4. *Nuty i nutki – co mi w duszy gra.* Zajęcia wprowadzające dzieci w świat muzyki i muzykowania, twórczości najbardziej znanych kompozytorów i podejmowania prób tworzenia własnych instrumentów oraz pierwszych dziecięcych utworów. Dzieci w sposób naturalny potrzebują obcowania z muzyką, a siódmy rok życia jest okresem niezwykle sprzyjającym samodzielnej twórczej aktywności w tym zakresie. W ramach zajęć dzieci poznają autorskie piosenki opracowane przez osobę prowadzącą zajęcia. Również w ramach tych zajęć połączony zostanie ruch, muzyka i wyrażanie siebie przez dzieci w postaci prac plastycznych odzwierciedlających muzykę oddającą emocje.

W ramach projektu realizowane są także zajęcia dla rodziców z obszarów pracy z dziećmi zatytułowane *Twórczy rodzic – ćwiczenia z myślenia*. Rodzice poznają wartościową dziecięcą literaturę, sposoby budowania z bliskości dzieckiem w oparciu o utwory dla dzieci, metody rozbudzania twórczości i wyobraźni plastycznej, sposoby odbioru sztuki przez dziecko oraz znaczenie eksperymentowania i sami zaczynają eksperymentować z dziećmi. To zajęcia, które rozwijają kompetencje społeczne i wychowawcze rodziców. Uczą ich nie tylko spojrzenia na dziecko jako wartość najwyższą, ale pozwalają im poznać sposoby rozwijania twórczości, niepowtarzalności i indywidualności dziecka, a przy tym integrują rodziców z dzieckiem i budują ich tożsamość rodzinną. Efektem uczestnictwa w zajęciach jest przygotowanie dla dzieci przez rodziców uroczystości z okazji Dnia Dziecka, w ramach której rodzice opracowują autorskie przedstawienie teatralne.

Podsumowanie

Realizowany projekt wpisuje się problematykę budowania profesjonalnej wspólnoty, wzajemnego uczenia się, współpracy i projektowania działań w obszarze edukacji dzieci. Stanowi próbę łączenia wiedzy rodziców i uczniów wynikającej z życia z teoretycznym, naukowym spojrzeniem nauczycieli, co w perspektywie pozwala na zbudowanie zaufania i zadomowienie się wymienionych podmiotów w procesie kształcenia i wychowania dzieci, a tym samym ponoszenie naturalnej odpowiedzialności za wspólne działania (Kostkiewicz, 2009, s. 131–132). Zrealizowane dwie edycje projektu pozwalają na sformułowanie następujących cząstkowych wniosków:

W dokonanych po każdej edycji pomiarze kompetencji uczestników – uczniów i rodziców – związanych z kreatywnością, innowacyjnością i krytycznym myśleniem stwierdzono wysoki ich poziom. Dzieci 7-letnie nie tylko poszerzyły własną wiedzę, ale opanowały umiejętność zadawania pytań w toku poszukiwań naukowych i udzielania na nie odpowiedzi drogą eksperymentowania.

Nauczyciele uczestniczący wspólnie z dziećmi w projekcie deklarują, iż w szerszym zakresie wykorzystują nowatorskie metody pracy z dziećmi. Inspirowane są wykorzystywanymi przez nauczycieli akademickich sposobami pracy z dzieckiem. Ponadto nawiązane zostały kontakty, które umożliwiają dzięki komunikacji opartej na dialogu wspólne podnoszenie jakości procesu edukacji.

W toku uczestnictwa w projekcie rodzice dzieci 7-letnich w ocenie nauczycieli w szerszym zakresie włączyli się we współpracę z nauczycielami w procesie edukacji. Uległo zmianie trwale nastawienie niektórych z nich oparte na założeniu „nigdy nie współpracować” na rzecz „warto odwzajemniać pomoc”.

Rodzice i nauczyciele uczestniczący w projekcie osiągnęli swoje zbliżenie pozwalające poznać im się wzajemnie przez pryzmat działania na rzecz dziecka, a tym samym przybliżyć wyobrażenia, życzenia oraz przekonania związane z dzieckiem, jak też realizowanym procesem edukacji.

Literatura

- Kawula, S., Brągiel, J., Janke, A.W. (2005). *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Kostkiewicz, J. (2009). *Partnerstwo w relacjach wychowawczych*. W: J. Truskolaska (red.), *Partnerstwo w rodzinie. Istota i uwarunkowania relacji między rodzicami i dziećmi* (s. 123–134). Lublin: Wyd. KUL.
- Kwiatkowska, H. (2003). *Natura działania pedagogicznego – implikacje dla kształcenia nauczycieli*. W: H. Kwiatkowska, M. Szybisz (red.), *Edukacja i dialog w świecie przyszłości* (s. 213–225). Pułtusk: Wyd. WSH im. A. Gieysztor.
- Kwieciński, Z. (1990). *Zmian, rozwój, postęp w świadomości podmiotów edukacji. Wstęp do badań*. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 4, 91–107.
- Kwieciński, Z. (1994). *Mimikra czy sternik? Dramat pedagogiki w okresie przesilenia formacyjnego*. W: H. Kwiatkowska (red.), *Ewolucja tożsamości pedagogiki* (s. 15–25). Warszawa: PTP.

- Lulek, B. (2010). Powiązania szkoły z rodziną i środowiskiem lokalnym. Próba ujęcia modelowego. *Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych, LXIII*, 53–68.
- Lulek, B. (2015). W poszukiwaniu dróg urzeczywistniania dobra dziecka. Pomędzy współpracą a rywalizacją. W: W. Furmanek, A. Długosz (red.), *Rodzina i szkoła środowiskami urzeczywistniania wartości* (s. 108–126). Rzeszów: Wyd. UR.
- Radlińska, H. (1935). *Stosunek wychowawcy do środowiska wychowawczego*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Segiet, W. (2013). *O związku edukacji z rodziną. Społeczne konteksty i jednostkowe biografie*. Poznań: Wyd. UAM.
- Theiss, M. (2012). *Krewni – znajomi – obywatele. Kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*. Toruń, Wyd. Adam Marszałek.
- Wniosek projektu „Twórcze dzieci – w poszukiwaniu indywidualności” (nr projektu POWR.03.01.00-IP.08-00-UMO/17).